

سازانی نیو ترانزان؛ ههولە کورتخایەن و دریژخایەنەکانی سەقامگیری لە هەریمی کوردستان

09-06-2022

نووسەرەکان

زریان رۆژەهەلاتی

کورتە : کۆبوونەووەی لایەنە سەرەکییەکانی هەریمی کوردستان لە سایە هێرشێکی دیکە درونی بۆ سەر ههولێر، ههولێکی سازانە لە نیو ترانزێکی قوولتر، که دەشن بۆ کورد چاره نووسساز بێت. درۆنەکش نه بێ، دیاره که سازانی نیوخۆیی کورد دلی هه موو لایهك خۆش ناکات، بهلام ئەمه بۆ کوردستانیانی ئیدی وهك پێوستیهکی ژیا نیی لیها نووه.

كۆبۈنە ھەيئەت سەرھەككىيەكانى ھەرئىمى كوردستان لە ساپەي ھەزرىشىكى دىكەي درۋنى بۇ سەر ھەولېر، ھەولېكى سازانە لەنيو ترانزىكى قوولتر، كە دەشنى بۇ كورد چارەنووسساز بىت. درۋنەكەش نەبى، ديارە كە سازانى نيوخۇبى كورد دلى ھەموو لايەك خۇش ناكات، بەلام ئەمە بۇ كوردستانىيان ئىدى ۋەك پىويستىيەكى زىانى لىھاتوۋە.

لە ماۋەي رابردوودا دوو ھەولې نيوخۇبى و دەرەكى بۇ كوردنەۋەي گرىكويرەي ھەلبۇزاردن بە دەستپىشخەرىي نىچىرفان بارزانى و جنين پلاسختارت كراون و بە ئەگەرى زۇر، سەرئەنجام ئەمەش بە سازانى لايەنەكان لەسەر ھەلبۇزاردن لە ۋادەپەكى نوچ دا كۇتايى دىت، بەلام ئەۋەي لىرەدا بايەخى زياترە، نەك تەنيا بابەتى ھەلبۇزاردن، بەلكو ھەولې سازاندنى لايەنەكانە لەنيو ئەو ترانزەنە چەند ئاستەي كە لە كوردستانى دواي- داعش قوولتر بووئەتەۋە.

ھەلبۇزاردن، يەكخستنى پىشمەرگە و سەقامگىرى

بىگومان بۇ كۆمەلگەي نيوئەۋلەتى و نەتەۋەيەكگرتوۋەكانىش، كاركردنى چەرخى ھەلبۇزاردن لە عىراق و ھەرئىمى كوردستان بە ھەموو كەموكورپىيەكانىيەۋە، باشترە لەۋەي كە نەبىت و نەكرىت. ھاوشىۋەي ئەو ھەولانەي كە بۇ سەرخستنى پىشمەرگەي ھەلبۇزاردنە پىشمەرگەي عىراق درا، پلاسختارت كە لەۋانەيە ناۋەكەي ۋەك چالاكترىن نوينەرى رىكخراۋى نەتەۋەيەكگرتوۋەكان لە عىراق تۇمار بگرىت، بە ھاۋكارى سەرۋكى ھەرئىمى كوردستان، كار دەكات بۇ ئەۋەي رىساي گەمەي سىياسى لە كوردستان تىكئەچىت و ھەرجۇرىك بىت چەرخى ھەلبۇزاردن بسوورپت.

ئەمە ھەولېكە بۇ ئەۋەي لە ماۋەي كورتخايەندا سەقامگىرى ھەرئىمى كوردستان پارىزراۋبىت، چونكە قەيرانە كەلەكەبوۋە ناوخۇبى و دەرەككىيەكان، ۋابانكردوۋە كە ھەلبۇزاردن بۇ تازەكردنەۋەي متمانەي لايەنە سىياسىيەكان و دابىنكردنەۋەي رەۋايەكى رىزەي، پىويست بىت. بە پىپى ئامارە رەسمىيەكان لە سالى 1992 ۋە تاۋەكو ئىستا رىزەي بە شىدارىنەكردنى خەلك لە ھەلبۇزاردن لە 12.6% ۋە 41% بەرز بووئەتەۋە و ئامارى ناپەسەمىش باسى زياتر لەۋە دەكەن. ھەرچۇنېك بىت، ناپەزايى دەنگدەر بابەتېكە حاشاي لىناكرىت و ئەگەر لە دۇخىكى ۋادا ھەلبۇزاردنىش پەكى بگەۋىت، ئەوسا لەۋانەيە ناسەقامگىرى زياتر بىت. ۋەك چۇن تەنيا ماۋەپەكى كەم لە دواي بەشدارىيە كەمەكى خەلك لە ھەلبۇزاردنى 2018 ى عىراق، رىشتەپەكى رووداۋە نيوخۇبىيەكان سەقامگىرى عىراقىيان خستە مەترسىيەۋە! لە تەنىشت ئەۋەشدا ژمارەي ئەو گەنجانەي كە تەمەنيان لەنيوان 15-39 داپە لە ھەرئىمى كوردستان ، لە سەرۋوى 2ملىۇن و 500 ھەزار كەس دەبن و بەشۋەي سىرووشتى، ئەمانە داۋاي دابەشكردنەۋەي كار، سەرۋەت، بەشدارى سىياسى و...تاد دەكات. بۇيە ئەگەر چەرخى ھەلبۇزاردن كار نەكات و دەنگدەرى تۇراۋ بۇ بەشدارى سىياسى ھان نەدرىن، دەشنى ناپەزايى و بىھىۋايەيەكان بە ئاراستەي جىبايادا بچن و تەگەرەي گەرە بۇ سەقامگىرى ھەرئىمى كوردستان دروست بگەن.

بىگومان دەتوانىن چەندىن ھۇكارى دىكەي ۋەك ھەزرىشى بى ئامانى گروۋپە چەكدارەكان، كوردەۋەكانى داعش و ناكۆكىيەكانى ھەولېر و بەغدا، لەگەل دەستوۋەردانى سەربازىيەنى توركيا و ئىران كە بە پاساۋى جۇراۋجۇر، لە رىزى ئەو ھۇكارانە دانىن كە ھەرەشە بۇ سەقامگىرى كوردستان دروستدەكەن و، كاتىكىش كە گىرتى ھەلبۇزاردن و متمانەي لايەنەكان و رەۋايى ھەبىت، ئەو ھەرەشەپە كارىگەرتر دەبىت. ئالزەۋەپە كە ھەولە نيوخۇبىيەكان بە دەستپىشخەرى نىچىرفان بارزانى سەرۋكى ھەرئىمى كوردستان و ھەولە دەرەككىيەكان كە جنين پلاسختارت سەرۋكى نىردەي نەتەۋەيەكگرتوۋەكان لە عىراق تىيدا پىشمەرگە، ۋاتايەكى زۇريان بۇ پرسى سەقامگىرى ھەرئىمى كوردستان ھەيە.

كۆلەگەي راگرتنى ھەموو حكومەتېك چەندەي ياسا و رىساكانى گەمە سىياسىيەكان بىت ۋەك ھەلبۇزاردن، ئەۋەندەش ئەو "زۇرە رەۋايە"پە كە پىويستە ھەر حكومەتېك ھەبىت بۇ ئەۋەي بتوانىت ياسا و بىپارەكانى جىبەجىبكات. بۇيە ھەر كاتىك لە ھەر شۇبىنېك، ھەر حكومەتېك كۆنترۇلېكى يەكدەستى بەسەر ھىزە سەربازى و چەكدارىيەكاندا نەبوو، ئەوسا زياتر لە رىكخراۋى، پىشمەرگەي زال دەبىت. كەلېنى ئەمنى دروست دەبىت و ئەو ۋلاتە سەقامگىر نابىت. دۇخى ئىستاي كورد و فەلەستىنېيەكان باشترىن نمونەپە بۇ ئەۋەي كە چۇن فرەھىزى و يەكئەبوۋنى بالى سەربازى ۋادەكات ۋلاتىك بە پەرتەۋازىيە بىمىننەۋە. ئا لىرەۋە، ئەگەر كوتەكانى سەرۋكى ھەرئىمى كوردستان سەبارەت بە پىويستى كىشانەۋەي دەستى حىزب لە كارۋارى پىشمەرگە ۋەك يەككە لە ھۇكارە بىچىنەپەيەكانى سەقامگىرى سەربىگىت، ئەوسا ھەرئىمى كوردستان قەلەمبازىك دەكات و بەكردەۋە پىشمەرگەي بىناتنانى خۇي تۆكمە دەكات. بىگومان ئەۋەش ھەولە درىزخايەنەكەي سەقامگىرىيە!

سازان يان ترازانى زياتر؟

ھەرىمى كوردستان لە بەردەم گۆشارىكى زياتر لە جارانه. لە دوورپاينىكدابه كه يان دەبى لە نىوخۆ بسازى يان زياتر بترازى! بەرلە ھەموو شتىك ترازانىك لە نيو كۆمەلگەدا ھەيە. لە ھەرىمى كوردستان نەوھەيەكى تازە كه داينامىكى گۆرانە گەشەى كردووھ و ھىزە سياسىيەكان ئىدى ناتوان لەمە زياتر چاوى لى بپۆشن. و دووريش نىيە كه ئەم نەوھ تازەيە لە دوو خولى داھاتووى ھەلبژاردن دا رووخسارى سياسەت لە كوردستان زياتر بگۆرپت.

ترازانى سياسى لە كوردستان بەشكى پەيوەندى بە ھاتنى نەوھى دووھى سەركردهكانەوھ ھەيە كه ھەريەكەو تەقەلاى قايمكردنى پىگەى خۆى دەدات. ئەگەر رىكابەرى نىوان سەركرده تازەكانى كورد رىسايەكى نوئ وەرنەگرپت و وەك سالىانى سەرەتاي بزاڤە كوردستانىيەكان بپت، ئەوا لىكترازانى زياتر لە ئاسۆيە و زۆر دەر و دراوسپش بە گەرمى پالپشتى لە قولكردنەوھى رىكابەرىيە نىوخۆيەكانى سەركردهكانى كورد دەكەن كه تەنيا سياسى نىيە و بەھۆى نايەكانگىرى ھىزى سەربازىيەوھ، ھەميشە پۆتانسىيەلى ئالۆزى و گىرفتى زياترى تپدايە.

ترازانپشكىش لە پەيوەندى كورد و دەوربەرەكەيدا ھەيە. ئىستا ئىدى كارىگەرىيەكانى قۇناخى پۆست - داعش لەسەر سياسەتى كوردى خەرىكە روونتر لە جارەن دەردەكەون. شەرى وەرگرتنەوھى خاك لە داعش كۆتايى ھات و ئەو بايەخەى كورد چى لە ھەرىمى كوردستان و چى لە رۆژئاواى كوردستان وەك لەشكرى پىادەى شەرى دژى تيرۆر بۆ دنيا ھەببوو، ھاوشىوھى سالىانى گەرمەى شەرى داعش نىيە و ئەمەش وادەكات كه كورد بە ناچارى بە پەيوەندىيە دەرهكىيەكانى خۆيدا بچپتەوھ، بەلام بەر لەوھ پىويستى بە سازانى نىوخۆيە!